

STYRDOKUMENT I BOTKYRKA KOMMUN

Riktlinjer för hållbar dagvattenhantering

Strategi
Program
Plan
Policy
Riktlinjer
Regler

Diarienummer: KS/2021:00730

Dokumentet är beslutat av: Kommunfullmäktige

Dokumentet beslutades den: 2021-12-16

Dokumentet gäller för: Alla Nämnder

Dokumentet gäller till den: 2026-12-16

**BOTKYRKA
KOMMUN**

Dokumentansvarig är: Teknik- och fastighetsnämnden

För revidering av dokumentet ansvarar: Teknik- och fastighetsnämnden

För uppföljning av dokumentet ansvarar: Teknik- och fastighetsnämnden

Relaterade dokument: VA- och dagvattenstrategi och bilaga 1

Inledning

Riktlinjen syftar till att skapa en långsiktigt hållbar dagvattenhantering. En hantering som tillgodoser dagens behov av omhändertagande av dagvatten och samtidigt möter framtida utmaningar, ur såväl kvalitetsperspektiv som kvantitetsperspektiv.

EU:s ramdirektivet och miljökvalitetsnormerna för vatten ställer allt större miljökrav på kommunerna. Miljökvalitetsnormen beskriver den vattenkvalitet som ska uppnås och vid vilken tidpunkt det ska vara gjort. Miljökvalitetsnormen är miniminivån. Kravet innebär att vattenkvaliteten i vattenförekomsterna inte får försämrast.

Kommunen ska

- ha en tydlig ansvarsfördelning för hantering av dagvatten så att arbetet kring det ska ske förebyggande.
- hantera dagvatten vid ny- och ombyggnation enligt dessa riktlinjer.
- sträva efter att uppfylla miljökvalitetsnormerna för grund- och ytvattenförekomsterna.
- samarbeta både med interna och externa aktörer så att dagvatten hanteras enligt riktlinjerna.

Innehåll

Inledning.....	3
Innehåll	4
Riktlinjer för hållbar dagvattenhantering	5
Tillämpning.....	5
Samarbete leder till en lyckad och hållbar dagvattenhantering....	7
Lagar.....	8
Miljöbalken	8
Lag om allmänna vattentjänster	9
Plan och bygglagen.....	10
Jordabalken.....	11
Fastighetsbildningslagen	11
Väglagen	11
Anläggningslagen	11
ABVA	13

Riktlinjer för hållbar dagvattenhantering

För dimensionering och utformning av system för dagvattenhantering vid ny- och ombyggnation (utökad byggnadsarea) ska följande principer gälla:

- Dagvatten ska genomgå mer långtgående rening än enbart sedimentation.
- Allt vatten från hårdgjorda ytor på kvartersmark och allmän platsmark ska ledas till lokala dagvattenanläggningar som kan fördröja de första 20 mm regn.
- Ovanstående nivå ska även försöka uppnås vid större förändringar av befintlig miljö exempelvis i samband med ledningsomläggningar som innebär stora ingrepp i gaturummet och i form av ny- eller ometablering av växtbäddar, med eller utan träd, i gatumiljö.
- Fördröjningsvolym som utformas för försedimentering bör ha en omsättningstid på 12 till 24 timmar.

Tillämpning

Dimensioneringsprincipen ska gälla som riktlinje i alla kommunens verksamheter där bedömning eller utformning av system för dagvattenhantering vid ny- och ombyggnation görs. Genom att tillämpa dimensioneringsprincipen uppfyller kommunen det övergripande målet ”långsiktigt hållbar dagvattenhantering” i VA- och dagvattenstrategi.

Tabell 1 kan användas som exempel för att uppskatta ytbehov och magasinsegenskaper för fördröjnings- och reningssystem. Utgångspunkten är att anläggningarna ska kunna hålla en våtvolum på 20 mm. Växtbäddar, infiltrationsstråk och dränerande gräsytor med volym ovan mark har utformats med mindre våtvolum. Anledningen är att rening i dessa anläggningar sker i passagen genom ett filtrerande marklager vars infiltrationskapacitet och djup medger effektiv avskiljning av föroreningar.

Tabell 1. Magasinsegenskaper och ytbehov för olika typer av dagvattenanläggningar

Anläggningstyp	Magasinsegenskaper och ytbehov					
	Antaget ytmagasin ¹ (mm)	Antaget djup poröst lager ² (mm)	Antagen dränderbar porositet ³ (%)	Begränsande infiltrations-/tömningshastighet ⁴ (mm/h)	Andel i ytmagasin/poröst lager ⁵ %/%	Ytbehov (m ² /100 m ² hårdgjord avrinningsyta) ⁶
Extensiva gröna tak	0	100	30	50	0/100	100
Semi-intensiva gröna tak	0	200	30	50	0/100	100
Genomsläpplig markstensbeläggning	0	200	30	50	0/100	35
Vanlig skelettjord	0	1000	10	-	0/100	20
Luftig skelettjord	0	1000	30	-	0/100	6
Nedsänkt växtbädd*	80	500	15	50	40/60	10
Nedsänkt växtbädd*	150	500	15	100	40/60	5
Infiltrationsstråk*	200	500	15	20	75/25	9
Nedsänkt grönyta*	110	300	15	10	80/20	15
Infiltration i grönyta (gräsyta)*	60	200	15	10	70/30	25

* Anläggningar där våtvolyten 20 mm frångåtts

¹ Avser det vattendjup som kan ställas över markytan (t.ex. i en nedsänkt växtbädd).

² Avser djupet på det porösa lagret; det kan vara ett filtrerande lager, som i en nedsänkt växtbädd, eller ett magasinierande lager som i ett makadammagasin.

³ Avser porvolym i det porösa lager som snabbt kan fyllas respektive dräneras.

⁴ Avser infiltrations- eller tömningshastighet som använts för dimensionering av anläggningen (den begränsande faktorn för dimensioneringen).

⁵ Beskriver hur stor andel av de första 20 mm som behöver hanteras på ytan, baserat på hur mycket som hinner infiltrera i det porösa lagret under ett dimensionerande 2-årsregn

⁶ Anger hur stor andel av den hårdgjorda avrinningsytan som anläggningen tar i anspråk.

Samarbete leder till en lyckad och hållbar dagvattenhantering

För att lyckas med en hållbar dagvattenhantering i kommunen krävs att alla inblandade aktörer samarbetar enligt gällande lagstiftning. Detta innebär att man beaktar allt ifrån förebyggande åtgärder till rening, infiltration och fördröjning av dagvattnet.

I Botkyrka kommun är det huvudsakligen teknik- och fastighetsnämnden och samhällsbyggnadsnämnden som ansvarar för dagvattenhanteringen på kommunens mark. Utöver detta ansvarar miljö- och hälsoskyddsnämnden för tillsyn av dagvattenhanteringen enligt miljöbalken.

Exploatörer, fastighetsägare och verksamhetsutövare är ansvariga för att ta hand om det dagvatten som uppstår på den egna fastigheten. De ansvarar även för att deras dagvattensystem byggs enligt riktlinjerna för hållbar dagvattenhantering och tillämpar de strategier som beskrivs i VA- och dagvattenstrategi inom sina fastigheter vid ny- och ombyggnation. Samråd med VA-huvudmannen sker ifall fastigheterna ligger inom grundvattenförekomster eller vattenskyddsområden.

Teknik- och fastighetsnämnden ansvarar för kommunens lokalförsörjning och fastighetsförvaltning samt skötsel, underhåll och utbyggnad av vatten och avlopp. Enligt 9 kap. MB, miljöbalken, betraktas dagvatten som avloppsvatten. För dagvatten innebär det ansvar för planering, drift och underhåll av det kommunala dagvattensystemet inklusive ledningar och öppna dagvattenlösningar såsom dammar.

I egenskap av verksamhetsutövare ska teknik- och fastighetsnämnden göra den tekniska, ekonomiska och miljömässiga bedömningen av vart och hur dagvattnet ska ledas samt reningsåtgärder. Vid behov och särskilda händelser rapporterar teknik- och fastighetsnämnden till miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Teknik- och fastighetsnämnden ansvarar för att bidra med kompetens i framtagande av kommunens översiktsplan. Översiktsplanen är vägledande för kommunens utveckling och används som utgångspunkt vid planläggning och bygglovsprövning. Betydelsen av att ha en tillräckligt detaljerad och aktuell översiktsplan är ur ett detaljplaneperspektiv därför väldigt märkbar. Att lyfta hantering av dagvatten i ett tidigt skede underlättar arbetet med detaljplanen.

Teknik- och fastighetsnämnden ansvarar även för att bidra med kompetens gällande dagvatten i detaljplanearbetet, bygglovshantering och vid kontakt med exploatörer och invånare. Vidare ska nämnden se till att drift- och underhållsaspekter hos VA-huvudmannens dagvattenanläggningar och dagvattensystem hanteras i tidigt skede.

Samhällsbyggnadsnämnden ansvarar för att dagvattenfrågorna hanteras i kommunens planering, bygg- och marklovsprövningar, projektering och byggnation på kommunens mark. De ansvarar även för att det dagvatten som bildas på kommunens mark tas omhand enligt riktlinjerna.

Samhällsbyggnadsnämnden ska verka för att minska föroreningarna till dagvattnet från kommunens drift och underhåll av bland annat vägar och andra ytor.

När en ny detaljplan tas fram eller befintlig ändras ska dagvattenfrågan lyftas i ett tidigt skede. Det ska vara tydligt i varje detaljplan hur dagvattenhanteringen ska lösas och riktlinjerna i detta dokument ska följas.

Samhällsbyggnadsnämnden ska verka för en god stads- och landskapsmiljö vid hantering av dagvatten. Samhällsbyggnadsnämnden ansvarar även för fastighetsrättsliga frågor som berör kommunens fastigheter. Detta kan innebära att förvärva mark som behöver tas i anspråk för en dagvattenanläggning eller upprätta servitutsavtal.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ansvarar för tillsyn av hanteringen av dagvatten enligt miljöbalken. Tillsyn innebär att genom information, rådgivning eller myndighetsbeslut se till att förorenat dagvatten renas. Nämnden ansvarar för handläggning av eventuell anmälan om dagvattenanläggning enligt miljöbalken och anger vilka reningskrav som gäller för anläggningen. I samband med planläggning ser nämnden även till att gällande kraven i miljöbalken efterlevs. I driftskedet ansvarar nämnden för att dagvattenhanteringen bedrivs i överensstämmelse med gällande lagstiftning så att olägenhet för människors hälsa och miljön inte uppkommer.

Väghållaren ansvarar för avledning och eventuell rening av det vägdagvatten som uppkommer inom vägområdet. Anläggningar ska upprättas för rening och/eller fördröjning av dagvatten i enlighet med strategier som beskrivs i VA- och dagvattenstrategi. Väghållaren ansvarar för att drift och underhåll sker på ett så miljövänligt sätt som det är ekonomiskt och praktiskt genomförbart.

Lagar

Miljöbalken

Hanteringen av dagvatten ska följa miljöbalken (SFS 1998:808) och dess förordningar. I 9 kap 2§ definieras dagvatten som avloppsvatten om det gäller avvattning av mark inom detaljplan som inte görs för en viss eller vissa fastigheters räkning. Definitionen innefattar till exempel parkeringar, vägar, torg, grönytor och andra allmänna platser inom tät bebyggelse samt industriområden. Vidare beskrivs i samma kapitel i 7§ att för avledning samt

rening av avloppsvatten ska lämpliga anordningar eller andra inrättningar utföras så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer.

I miljöbalken regleras dagvattenhanteringen i flera olika kapitel, bland annat i 2 kap 2–3§ om allmänna hänsynsregler, 3 kap 2§ om hushållning med mark och vattenområden, 5 kap 1, 5–7§ om miljökvalitetsnormer, 6 kap 20, 23–25§ om miljöbedömningar och miljöfarlig verksamhet.

Enligt 2 kap 2–3§ krävs bland annat att verksamhetsutövaren ska skaffa sig den kunskap som behövs för att bedriva sin verksamhet. Om verksamheten ger upphov till skada är verksamhetsutövaren ansvarig.

I kap 5 beskrivs det ansvar som Myndigheter och kommuner har för att miljökvalitetsnormerna ska följas. Miljökvalitetsnormer (MKN) grundar sig i EG:s ramdirektiv för vatten och gäller i Sverige sedan år 2000. Det övergripande målet för MKN är att alla vattendrag, sjöar och kustvatten ska ha ”God vattenstatus” senast 2027.

Inrättande av ett nytt dagvattenutsläpp eller förändring av befintligt dagvattenutsläpp är anmälningspliktigt. Anmälan ska skickas till tillsynsmyndigheten i Botkyrka kommun. Anmälan behöver inte göras när dagvattnet är av sådan kvalitet att vattnet kan tas omhand utan föregående rening och när det inte finns risk för förorening av recipienten. Vid osäkerhet om anmälningsplikt ska du kontakta tillsynsmyndigheten för miljö.

Lag om allmänna vattentjänster

I 6§ om lagen om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412) anges att kommunen har skyldighet att ordna vattentjänster. Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang ska kommunen bestämma verksamhetsområdet och se till att behovet tillgodoses genom en allmän va-anläggning. Vidare beskrivs i 24§ den skyldighet som fastighetsägare har att betala avgift för bortledning av dagvatten och för att täcka kostnader för eventuell rening av vattnet.

I 21§ beskrivs kraven för användning av en allmän va-anläggning där fastighetsägare får inte använda en allmän va-anläggning på ett sätt som kan medföra skada eller olägenhet för huvudmannen. Allmän va-anläggning får inte heller användas på ett sätt som gör att huvudmannen får svårt att sköta drift av anläggningen eller att huvudmannen får svårt att uppfylla krav och skyldigheter enligt lag eller avtal.

Om anslutning av dagvatten behöver ske till kommunens ledningsnät ska anmälan göras till VA-huvudmannen.

Plan och bygglagen

I 3 kap 2,8 §§ och 4–6 §§ i plan- och bygglagen (SFS 2010:900) beskrivs kommunens skyldighet samt syfte att ha en aktuell översiktsplan som anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av kommunens fysiska miljö. Översiktsplanen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas, utvecklas och bevaras. I översiktsplanen ska det bland annat framgå hur kommunen ska följa gällande miljökvalitetsnormer och hur hänsyn ska tas till relevanta nationella och regionala mål.

Bebyggelse ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn bland annat till vattenförhållandena, till möjligheterna att ordna vattenförsörjning och avlopp samt till risken för olyckor som kan medföra föroreningar och översvämning enligt 2 kap 5 §. I detaljplanerna får kommunen bestämma markreservat för sådana anläggningar och anordningar som behövs för bland annat hantering av dagvatten enligt 4 kap 6§.

Fjärde kapitlet ger kommunen möjlighet att även reglera mark- och vattenområdets användning, bebyggelse och byggnadsverk med detaljplaner eller områdesbestämmelser. I samma kapitel 12§ står att ”i en detaljplan får kommunerna bestämma skyddsåtgärder för att motverka markförorening, olyckor, översvämning och erosion”. Detta görs genom att kommunen ges möjlighet att i detaljplanen ange att bygglov inte får ges förrän en viss skydds- eller säkerhetsanläggning på tomten har genomförts. En förutsättning för att det i en detaljplan ska gå att medge bebyggelse under sådana villkor bör dock vara att det redan vid planläggningen kan visas att marken med den föreslagna skydds- eller säkerhetsanläggningen är lämplig att bebygga. Vidare förutsätts att de villkorade åtgärderna är så preciserade och effektbeskrivna att det står klart att de är genomförbara.

Vidare ger 4 kap 14§ kommunen möjlighet att i detaljplanen bestämma att bygglov inte får ges till åtgärder som innebär en väsentlig ändring av markens användning förrän en skydds- eller säkerhetsanläggning har genomförts på tomten, om markens lämplighet för byggande kan säkerställas med det.

Krav på byggnadsverk, byggprodukter, tomter och allmänna platser regleras i 8 kap. I samma kapitel 4§ 3. står att ett byggnadsverk ska ha de tekniska egenskaper som är väsentliga i fråga om skydd med hänsyn till hygien, hälsa och miljön och enligt 5§ ska kraven i 4§ uppfyllas på så sätt att de uppfylls vid nybyggnad, ombyggnad och annan ändring av en byggnad än ombyggnad.

Plan- och bygglagen syftar till att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. Det är en kommunal angelägenhet att planlägga mark och vatten enligt denna lag enligt 1 kap 2§ och vid prövning av frågor enligt denna lag ska hänsyn tas till både

allmänna och enskilda intressen enligt 2 kap 1§. Vidare ska planläggning och prövning i ärenden om lov eller förhandsbesked syfta till att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov.

Jordabalken

I jordabalken (SFS 1970:994) regleras rättsförhållanden för fast egendom, det vill säga jord. Med jord menas de delar av jordytan som ingår i det svenska territoriet. Inte bara jordytan utan även träd och växter, vattentäckta områden, lufrummet ovan marken, och det som finns under jordytan ingår i begreppet jord. Bestämmelser om rättsförhållandet mellan grannar finns i 3 kap JB. Var och en ska vid nyttjande av sin eller annans fasta egendom ta skälig hänsyn till omgivningen så att inte skada uppstår. Vid grävning eller liknande arbeten på sin fastighet ska man vidta de skyddsåtgärder som är nödvändiga för att förebygga skada på angränsande fastigheter. Av detta kan tolkas att en ändring av det naturliga dagvattenflödet inte får göras om det innebär negativa konsekvenser för omgivande mark.

Fastighetsbildningslagen

Den fastighetsrättsliga lagstiftningen utgörs i första hand av jordabalken och fastighetsbildningslagen (SFS 1970:988). I 3 kap finns de allmänna lämplighets- och planvillkoren för fastighetsbildning (avstyckning, klyvning med mera). En fastighet ska vara lämplig för sitt ändamål. Ska fastigheten användas för bebyggelse ska det finnas möjlighet till anordningar för vatten och avlopp. Fastighetsbildning får inte ske i strid mot detaljplan eller områdesbestämmelser. Om detaljplanen anger lokalt omhändertagande av dagvatten bör det även vara möjligt att uppfylla det i fastighetsbildningshänseende.

Väglagen

Väglagens (SFS 1971:948) tillämpningsområde är allmän väg. Allmän väg är riksväg eller länsväg. Till väg hör vägbana och övriga anordningar. Miljöbalkens hänsynsregler, hushållningsreglerna i 3–4 kap. och regler om miljö kvalitetsnormer ska tillämpas vid prövning av ärenden enligt väglagen. Om en kommun är väghållare upphör vägen att vara allmän, när den enligt plan- och bygglagen upplåts eller ska vara upplåten till allmänt begagnande som gata. Om en väg har upplåtits till allmänt begagnande som gata medan staten är väghållare, upphör vägen att vara allmän, när kommunen övertar väghållningen.

Anläggningslagen

Anläggningslagen (1973:1149) reglerar bestämmelser som rör gemensamhetsanläggningar, till exempel vägsamfälligheter. Bland annat anges villkor för att en gemensamhetsanläggning ska kunna inrättas.

ABVA

ABVA står för Allmänna bestämmelser för brukande av den allmänna vatten- och avloppsanläggningen (omfattande såväl dricksvatten som dag- och spillvatten). Det är de bestämmelser som huvudmannen för en allmän vatanläggning beslutat om. I ABVA punkt 42 beskrivs de bestämmelser som rör lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD). Vidare anges i punkt 43 att dag- och dräneringsvatten inte får tillföras i spillvattenledning.

I punkt 46 finns krav på fördröjningsmagasin för att minska flödet till den allmänna dagvattenanläggningen. Syftet är att få ett jämt flöde in till våra reningsanläggningar så att uppehållstiden i dessa blir längre och resultatet blir ett renare vatten ut till våra recipienter (sjöar, vattendrag och hav).

**BOTKYRKA
KOMMUN**

Post Botkyrka kommun, 147 85 TUMBA | **Besök** Munkhättevägen 45
Tel 08-530 610 00 | www.botkyrka.se | **Org.nr** 212000-2882 | **Bankgiro** 624-1061